

Sporočilo za medije

Prostorski vidiki razvoja države – od strategij k izvajanju

Ljubljana, 27. maja 2010: V četrtek, 20. maja, je Inštitut za politike prostora v sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor, Direktoratom za prostor, v luči razprav, ki potekajo na temo priprave nove Strategije razvoja Slovenije, pripravil posvet o prostorskih vidikih razvoja države. V prvem delu je posvet ponudil različne precej kritične poglede na izvajanje Strategije prostorskega razvoja Slovenije, v drugem delu pa v razpravi z gosti poskušal opredeliti na kakšen način naj se prostorski vidiki razvoja vključijo v razvojno načrtovanje države. Posvet je potekal v Centru Evropa v Ljubljani, gostje okrogle mize pa so bili mag. Igor Strmšnik (SVLR), mag. Janez Kopač (MG DE), mag. Tanja Bogataj (MOP DP), Marjana Dermelj (SVREZ) ter prof. dr. Ivo Lavrač (UMAR). Rdeča nit razprave je bila ugotovitev, da kljub spremenjenim okoliščinam za razvoj prostorska politika ne potrebuje bistveno spremenjenih ciljev in prioritet, pač pa zlasti ukrepe za njihovo izvajanje, preverjanje učinkovitosti izvajanja in sistematično spremljanje stanja v prostoru.

Sredi marca sta bila javnosti predstavljena dva dokumenta, ki sta pripravila vsak svoja izhodišča za nove razvojne dokumente države. Skupina pod vodstvom dr. Janeza Šušteršiča je v Grand Hotelu Union predstavila „Izhodišča za strateški razmislek o slovenskem razvoju“, v Državnem zboru RS pa je potekala razprava o dokumentu „Kam po krizi?“, ki ga je pripravila skupina pod vodstvom Matjaža Hanžka.

Prostorski vidik razvoja zaenkrat v nobenem od dokumentov nima vidnega mesta. In to kljub temu, da se množi število opozoril o spregledanih prostorskih razsežnostih razvoja in iz tega izhajajočih težavah v prostoru, in da je prostor realno omejena naravna dobrina, ki pomembno določa razvojne možnosti države. Namen posveta je bil zato umestitev razmisleka o bolj učinkovitem, dolgoročno vzdržnem in splošno koristnem upravljanju s prostorom v razprave o razvoju čimprej, s čimer bi vsebinsko zapolnili vrzel, ki se odraža v doslej ponujenih razvojnih razmislekih.

Veljavne strateške usmeritve za prostorski razvoj države določata Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) in Prostorski red Slovenije. Že od sprejetja v letu 2004 dokumenta sprožata vprašanja o njuni dejanski vlogi in ustrezni umeščenosti v razvojnem načrtovanju in ravnanju države na različnih ravneh odločanja. Glede na čas nastanka, spremenjene okoliščine in nove razvojne izzive pa sta dokumenta potrebna tudi kritične refleksije v zvezi z izvajanjem in morebitno potrebo po prilagoditvah in nadgradnji.

Izvajanje Strategije prostorskega razvoja Slovenije in vloga prostora v razvojni politiki države

Udeležence je v imenu zadržanega ministra dr. Roka Žarniča pozdravil dr. Mitja Pavliha, generalni direktor Direktorata za prostor na Ministrstvu za okolje in prostor (MOP DP), V nadaljevanju sta Blanka Bartol in mag. Janja Kreitmayer-McKenzie, MOP DP, predstavili oceno izvajanja SPRS ter vlogo strateškega prostorskega načrtovanja v razvojni politiki države. Glavne ugotovitve so, da se ukrepi za izvajanje prostorske strategije izvajajo v zelo omejenem obsegu, poleg tega pa se tudi ne spremlja izvajanja strategije, stanja v prostoru in učinkov drugih politik na prostor. Predstavljen je bil spremenjen institucionalni kontekst znotraj Slovenije in v okviru EU v zadnjih letih, še posebej je bila izpostavljena okrepljena vloga posameznih sektorjev v Sloveniji in izločitev SPRS iz okvira temeljnih dokumentov razvojnega načrtovanja države na eni strani, ter umestitev pojma teritorialne kohezije v pravni red EU na drugi strani.

Prof. dr. Ivo Lavrač je v imenu Urada za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) predstavil spremljanje razvoja v prostoru. Poudaril je, da je prostor sicer vključen v letno poročanje o izvajanju Strategije razvoja

Slovenije, vendar pa so poročila splošna in opisna ter se nanašajo predvsem na spremembe v normativni ureditvi področja, saj na področju prostora za razliko od drugih področij poročanja ne obstajajo mednarodno primerljivi in verificirani statistični kazalci, pa tudi podatkov o stanju v prostoru je malo. Opozoril je tudi, da v sistemu države ni zagovornika za razvojno funkcijo prostora.

Ocena s strani strokovne civilne družbe

S strani civilne družbe je oceno izvajanja SPRS najprej podala dr. Alma Zavodnik Lamovšek s Fakultete za gradbeništvo in geodezijo ljubljanske univerze (njeno predstavitev je zaradi zadržanosti predstavil Marko Peterlin). V predstavitvi je bila izpostavljena izguba kmetijskih površin na račun gozda, pospešena suburbanizacija urbanih območij, ter prihajajoči izzivi prostorskega razvoja, povezani s podnebnimi spremembami, predvsem ekstremnimi vremenskimi dogodki in sušo, ter s pospešenim staranjem prebivalstva in priseljevanjem. Izidor Jerala z Mestne občine Novo mesto se je najprej vprašal, čemu rabimo strategijo, katere uspešnost nikogar ne zanima, v nadaljevanju pa je opozoril, da se opredeljeni razlogi za pripravo SPRS niso v ničemer spremenili. Spomnil je, da je s sektorskimi predpisi pogosto vnaprej rezerviranih tudi prek 90% ozemlja posamezne občine, in to kljub temu, da naj bi bile občine na podlagi naše ustavne ureditve suvereni nosilec prostorskega razvoja v okviru svojih meja.

Odziv publike na predstavitve

V odzivu publike na predstavitve je med drugim župan občine Trzin Tone Peršak poudaril, da SPRS res ne deluje, da pa to velja tudi za večino drugih državnih strategij. Po njegovem mnenju je ključen problem v tem, da jih pišejo resorji in ne Vlada RS. Izraženo je bilo tudi mnenje, da se preveč računa na pokrajine kot na čudežno rešitev vseh problemov, s čimer se dejansko odlaga reševanje problemov v nedoločljivo prihodnost.

Gostje okrogle mize

Drugi del posveta je predstavljala okrogla miza, ki so se je udeležili *mag. Igor Strmšnik*, namestnik direktorja Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko (SVLR), *mag. Janez Kopač*, generalni direktor Direktorata za energijo pri Ministrstvu za gospodarstvo (MG DE), *mag. Tanja Bogataj*, namestnica generalnega direktorja Direktorata za prostor pri Ministrstvu za okolje in prostor (MOP DP), *Marjana Dermelj*, Služba vlade za razvoj in evropske zadeve (SVREZ) ter *prof. dr. Ivo Lavrač*, Urad za makroekonomske analize in razvoj (UMAR).

Kako se uporablja Strategija prostorskega razvoja?

Prvo vprašanje razpravljavcem se je nanašalo na način uporabe in izvajanja SPRS pri njihovem delu. Začel je Igor Strmšnik, ki je ocenil, da so na SVLR v Državni razvojni program in v vse ključne programske dokumente uspeli vključiti tudi prostorsko dimenzijo skladno s SPRS, problemi pa nastajajo pri izvajanju ter spremljanju izvajanja in učinkov omenjenih dokumentov. Novih dokumentov razvojnega načrtovanja se po njegovem mnenju ne bi smeli lotevati ne da bi prej analizirali, kaj je narobe s sedanjimi. Opozoril je na pomen večnivojskega upravljanja (angl. multi-level governance), pri katerem trenutno v Sloveniji ni videti dialoga med državo in nižjimi ravnmi upravljanja.

Marjana Dermelj je pojasnila, da na SVREZ uporabljajo SPRS predvsem za preverjanje skladnosti razvojnih politik s prostorskimi cilji, pri čemer pa nemalo težav povzroča splošnost ciljev v SPRS in nepovezanost ciljev z ustreznimi kazalci.

Janez Kopač je spomnil, da je SPRS ob Nacionalnem energetskega programu ena od dveh temeljnih podlag za umeščanje energetske infrastrukture v prostor. Ob tem je komentiral, da npr. drugega bloka Nuklearne elektrarne Krško ni ne v enem ne v drugem dokumentu, čeprav je del razmisleka o prihodnji energetske politiki, zato bi tako SPRS kot druge strateške dokumente države zaradi dinamike življenja morali vsakih nekaj let novelirati.

Kako vključiti prostorski vidik v razvojno načrtovanje države?

Naslednje vprašanje gostom se je nanašalo na način vključevanja prostorske razsežnosti razvoja v razvojno načrtovanje države. Tanja Bogataj je najprej ugotovila, da se tako SVREZ kot SVLR in MOP DP po svojih pristojnostih in naravi področja vidijo v vlogi koordinatorjev drugih resorjev, ob vsem koordiniranju pa do dejanske koordinacije ne pride. Zakaj? Mnogi resorji so si v zadnjem desetletju zagotovili zakonske podlage

za avtonomno odločanje in uveljavljanje javnega interesa na svojem področju, brez potrebe po usklajevanju z drugimi, zato do usklajevanja ne prihaja več in koordinacija ni mogoča.

Ivo Lavrač vidi prostorsko dimenzijo kot del Strategije razvoja Slovenije. Ob tem je izpostavil, da so predstavljeni cilji in prioritete vsi še povsem relevantni, treba pa bi jih bilo operacionalizirati in določiti odgovornosti za njihovo izvajanje.

Po mnenju Igorja Strmšnika se mora prostorska dimenzija razvoja vsekakor vgraditi tudi v novi Državni razvojni program (DRP) in operativne programe. Spomnil pa je, da so že v veljavnem DRP in v operativnih programih zapisani operativni cilji, ki so merljivi in ovrednoteni in bi jih bilo mogoče enostavno spremljati. Menil je tudi, da je programski proračun pomembno orodje za premostitev razkoraka med strategijami in izvajanjem v praksi, da pa pri povezavi razvojnih politik ne smemo pozabiti tudi na „place-based“ pristop k razvojnim politikam, ki ob usklajevanju politik zagotavlja tudi prostorsko usklajenost javnih vlaganj.

Marjana Dermelj vidi programski proračun v prvi vrsti kot instrument komunikacije med resorji, s katerim je omogočeno bolj usklajeno razvojno načrtovanje. Noben instrument pa ne bo pomagal, če ne bo obstajal na strani resorja resen namen, da se vse v strategijah zapisano tudi dejansko izvede.

Kako uskladiti resorne politike?

V razpravi s publiko je Niko Jurca z Mestne občine Nova Gorica izrazil prepričanje, da bi bila uskladitev resornih strategij in razvojnih programov mnogo lažja, če bi jih ob sprejemanju morali narisati v prostor, Direktorat za prostor pa bi moral prevzeti neke vrste čezsektorsko vlogo, ki pa je politična klima v državi ne omogoča. Janez Kopač je na to odvrnil, da je po Zakonu o urejanju prostora obstajal mehanizem uskladitve med resorji na ravni vlade, ki je edina primerna raven za odločitve o prevladi enega resorja nad drugim. Tovrstni prisilni mehanizem sicer ni bil najboljši, ampak je vseeno omogočal preseganje resnih blokad razvojnih projektov. Direktorat za prostor bi po njegovem mnenju s konsistentnim zagovarjanjem ustrezne rešitve lahko dosegel, da bi tovrstno odločanje prišlo v poslovnik Vlade RS.

V odzivu na mnenje Janeza Kopača je Tanja Bogataj odvrnila, da je prav mehanizem preglasovanja na Vladi do neke mere povzročil, da so si resorji v svoje zakone zapisali rešitve, ki bi to možnost preprečile, in s tem še bolj otežili usklajevanje. Na Direktoratu za prostor so dnevno soočeni s posledicami večkratnega spreminjanja zakonodaje v zadnjem desetletju, zato meni, da bi morale nadaljnje spremembe in dopolnitve zakonskih rešitev biti v smeri nadgradnje obstoječih zakonskih rešitev.

Ključni poudarki posveta

Kot pomembna dodana vrednost posveta je bila ocenjena že sama udeležba ključnih predstavnikov toliko različnih resorjev, ki nimajo pogosto priložnosti za vsebinsko izmenjavo mnenj. Ključna ugotovitev posveta je tudi opozorilo, da so veljavni cilji in prioritete prostorskega razvoja kljub spremenjenim okoliščinam za razvoj še povsem aktualni, da pa je treba resno poskrbeti za izvajanje sprejetih prioritete, spremljanje njihovega izvajanja, sistematično spremljanje stanja v prostoru in s tem tudi za spremljanje učinkov politik in strategij v prostoru.

Dodatne informacije

Inštitut za politike prostora, Tržaška 2, 1000 Ljubljana

Telefon: 0590 63 683, Marko Peterlin

E-pošta: mreza@ipop.si

Spletno mesto: www.ipop.si

Projekt »Mreža za prostor« delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost, prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.

